

Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki Miras ve Kalıtlarının İzini Sürmek ve Güncel Bir Sunum Önerisi

Tracing the Heritage and Legacy of the Fisherman of
Halicarnassus (Cevat Şakir Kabaağaçlı) in Bodrum and
a Proposal of Presentation

Devrim Yücel Besim*
Elif Songür Dağ**

Öz

Halikarnas Balıkçısı adıyla bilinen ve çok yönlü bir sanatçı olan Cevat Şakir Kabaağaçlı (1890-1973), 1925'te sürgün olarak geldiği Bodrum'da hayatının önemli bir bölümünü (1925-1947) geçirmiş, Bodrum'un küçük bir kasaba olduğu bu dönemde kente birçok katkıda bulunmuştur. Gerek kentte yaşadığı dönemde gerekse hayatının geri kalanında Bodrum'a çok çeşitli ve değerli kazanımlar sunmuştur.

Geliş tarihi (Received): 14-05-2024 Kabul tarihi (Accepted): 30-12-2024

* Doç.Dr., Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Lefkoşa-Kuzey Kıbrıs/ Assoc. Prof. Dr., Cyprus International University Faculty of Fine Arts Design and Architecture Department of Architecture. devrimyb@yahoo.com. ORCID ID: 0000-0003-0435-5194

** Doç.Dr., Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü, Lefkoşa Kuzey Kıbrıs/ Assoc. Prof. Dr., Cyprus International University Faculty of Fine Arts Design and Architecture Department of Graphic Design. elifsongur@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-8854-2757

Çalışmada ilk olarak araştırmacıların bu konuda daha önce ürettiği araştırmalar temel alınarak Halikarnas Balıkcısı'nın farklı yönleri aktarılmakta; yazarın Bodrum kentine kazandırdıkları “mimari, kentsel peyzaj ve kentin tanıtımı” olarak üç başlıkla anlatılmaktadır. Bu başlıkların ardından “kent mirası” tanımı yapılarak Halikarnas Balıkcısı'nın kentsel mekânlara bıraktıkları bir miras olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda çalışmada yazarın Bodrum'da bulunduğu dönemlerde deneyimlediği yapı ve mekânların; ardından günümüzde Bodrum Kent Merkezinde bulunan fiziksel mekâna ait izlerinin neler olduğu listelenmektedir. Temelinde gözleme dayalı bu tespitler; yazarla birebir ilişkisi olmuş kişilerle yapılan görüşmeler, yazar ve Bodrum ilişkisi üzerine yazılan anılar ve yazarın kendi yazdığı Bodrum'da geçen anılarıyla karşılaştırılarak oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı, Cevat Şakir Kabaağaçlı gibi önemli bir sanatçının kente bıraktıklarının sadece bir kent mirası olarak kabul edilmemesi, “bir kalıt (somut miras)” hâline dönüştürülerek bu izlerin sürdürülmesi gerektiğine vurgu yapmaktır. Bu nedenle çalışmada; yazarın (Halikarnas Balıkcısı'nın) kentsel mekânlarda nasıl yaşatılmaya çalışıldığı da sunulmakta; yapılan bu girişimlerin etkinliği tartışmaya açılmaktadır. Çalışma sonunda araştırmada elde edilen saptamaların Bodrum kent haritası üzerine işlen-mesiyle dijital bir sunum geliştirilmiştir. “Balıkçı Rotası” ismi verilen güncel bir kültürel rota önerisi, mirasın kalıta dönüşümünü hızlandırıcı ve kolaylaştırıcı bir arayüz olarak kent kültürünün sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

Anahtar sözcükler: *kentsel miras, kent kültürü, Halikarnas Balıkcısı/Cevat Şakir Kabaağaçlı, dijital haritalandırma, Bodrum*

Abstract

Cevat Şakir Kabaağaçlı (1890-1973), known as the Fisherman of Halicarnassus is a well-known Turkish writer. This intellectual man lived in Bodrum between 1925 and 1947 since he came there as an exile in 1925. He also had a close relationship with the city for the rest of his life; his grave is also in Bodrum since 1973. He made many diverse and valuable contributions to the city. This study firstly explains his various attributions based on previous studies of the researchers. The contributions are described under three headings: “architecture, urban landscape, and publicity of the city”. Secondly, it defines the “urban heritage” to clarify the acceptance of the legacy the Fisherman of Halicarnassus left to urban spaces in Bodrum. In this context, the study examines not only the places (buildings, facilities, etc) that he experienced in Bodrum; but also, how he put an effort and change it which can be accepted as the traces in the city center today. These findings of the study, mainly based on observation, are constituted by comparing the collected data from interviews with people who had a memory of the writer, written memoirs focusing on him and Bodrum, and/or his memoirs about the city. The study aims to emphasize that the contributions of such an important artist, Cevat Şakir to the city should not be accepted just as an urban heritage, but should be continued by transforming them into a legacy. The study criticizes the effectiveness of the initiatives while presenting how the Halicarnassus Fisherman is tried to be kept alive in urban spaces. The study is concluded with a proposal, a digital presentation

which was developed by processing the findings obtained in the research on the Bodrum city map. This sharing platform, called “Fisherman’s Route”, is important for the sustainability of urban culture as an interface that accelerates and facilitates the transformation of heritage into a continuous cultural legacy.

Keywords: *urban heritage, urban culture, the Fisherman of Halicarnassus/Cevat Şakir Kabaağaçlı, digital mapping, Bodrum*

Extended summary

Bodrum is a well-known city located on the South Aegean coast of Turkey. It is a popular tourist center with a deep cultural heritage and is rich with its historical and natural values. Some intellectual people both local and international) and artists have lived in Bodrum for a while. Furthermore, some still prefer to live there. These made the city more recognized for its significance and characteristics. Moreover, they added value to its heritage.

Cevat Şakir Kabaağaçlı (1890-1973), a well-known Turkish writer is a very sophisticated person. He lived in Bodrum between 1925 and 1947 since he came there as an exile when Bodrum was a small town. He also worked there in different positions and had a well, warm communication with the local people. Then he got the name of the ancient period of the city. He is then known as ‘the Fisherman of Halicarnassus’. It is possible to say that there is a close, strong but mutual relationship between him and Bodrum. This relationship has continued not only for the rest of his life but also today. Even though he lived in İzmir for the last years of his life and died there he preferred to be remembered in Bodrum, so his grave has been there since 1973. Because of his diverse and valuable contributions to the city, there are special ceremonies and different activities to commemorate him.

This study focuses on the heritage and legacy of the Fisherman of Halicarnassus who an extreme character of Bodrum is. It firstly explains his various attributions to the city on different scales. The contributions are described under three headings in Table 1: “architecture, urban landscape, and publicity of the city”. For example, Cevat Şakir built his house in Bodrum by himself, created alleys in the city by planting various trees, and wrote about the city helping its publicity. The study secondly, defines the “urban heritage” to clarify the acceptance of these contributions as the legacy provided by the Fisherman of Halicarnassus to urban spaces in Bodrum. While urban heritage is defined commonly as the layers of historical remains that constitute urban areas or the built physical elements of the city this study accepts that it covers both tangible and intangible values in different forms. In this context, the study examines not only the places (buildings, constructions, landscape elements, monuments, or facilities, etc.) that he touched but also his experiences and memories and created senses in the city center today.

In the content of the study the places where the traces of the writer’s 22-year life in Bodrum are considered as geographical factors “on land and at sea”. It is difficult to say which one is more prominent since this dual competing situation comes from the nature of the city. Bodrum is a settlement that has existed with the unity of land and sea throughout history as mentioned in many different sources. On the other hand, the places where Cevat

Şakir's traces can be followed are listed chronologically under three subheadings: The first one is between 1925-1947, the places where he has physically been since his first visit to Bodrum. These are where he enjoyed being and where he has changed by making a direct concrete intervention. The second one is where he stayed in the city for a short time when he came to Bodrum from Izmir between 1948-72. The last one is the places related to the actions in Bodrum between 1973 and 2022, from the time of his death until today. These findings are listed in Table 2 and Table 3 in the study. While Table 2 covers the places where Balıkçı left his mark in the city Table 3 includes the trails held there after him or what has been done for him.

The main methodology of the study is based on observation during the site visits in the city center. It is also the accumulation of previous studies of the authors which are in different design fields (architecture and graphic design). However, it is constituted by comparing the collected data from interviews with local people who had a memory of the writer, written memoirs focusing on his relationship with Bodrum and the public, and the writer's memoirs about the city, especially the book, *Mavi Sürgün*, kind of diary including old days of the city. Additionally, a deep examination of the internet was made to identify problems focused on effective and innovative sharing at the end of the data collection part of the research. For example, the official websites of public institutions of the city (such as Bodrum Municipality, Chamber of Commerce, Maritime Museum, Public Library, Bodrum Castle) that have contributed to many activities related to him were investigated. It has been seen that his name, Cevat Şakir is mentioned generally in the sites, but not actively included in terms of his contributions to the city. Moreover, there is not a sufficient and completed city guide that enables digital tracking of the traces, which is important for physical access.

The study aims to emphasize that the contributions of such a notable artist, Cevat Şakir to Bodrum should not be accepted just as an urban heritage but should be considered as a cultural heritage so should be continued by transforming them into a legacy. Then the study also criticizes the effectiveness of the initiatives while presenting how the Halicarnassus Fisherman is tried to be kept alive in contemporary urban spaces of the city.

Considering all these existing problematic situations, digital mapping of the legacy left by the Fisherman of Halicarnassus to the city is suggested as a proposal at the end of the study. This map handled with different layers is a proper method to visualize and convey the city culture. These types of digital maps with a traveling route (called "Fisherman's Route" in this study) are designed and illustrated for special purposes. They are effective communication elements that organize and visualize complex information for tourism, urban heritage, and excursions. Like many cultural focus cities, Bodrum has been prepared in different scales and techniques previously and there are even maps containing such routes. However, there is no map prepared for a specific purpose as the one in the scope of this research. Thus, it is believed that this new version of a digital sharing platform is important for the sustainability of urban culture as an interface that accelerates and facilitates the transformation of heritage into a continuous cultural legacy.

Giriş

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kara bağlantısı olmayan küçük bir yerleşimken deniz ve tarım gelirleriyle büyüyen Bodrum kasabası 1960'lı yıllarda başlayan turizm hareketiyle gelişmiştir. 1990'lı yıllardan sonra hem fiziksel olarak büyümüş hem de tanınırlığı artan bir kente dönüşmeye başlamıştır. Sadece Bodrum kent merkezi değil, tüm Yarımada plansız ve kontrolü zor bir yapısal gelişim içindedir. Ciddi altyapı ve çevre sorunlarıyla karşı karşıya olan kent, fiziki sorunlarının yanında kültürel değer kaybı yaşadığı yönünde de eleştirilere konu olmaktadır (Özbay, 2022).

Öte yandan Bodrum, Türkiye'nin önemli bir turizm ve eğlence merkezidir. Daha çok bu nitelikleriyle bilinen Bodrum son yıllarda kent kültürüyle öne çıkmaya çalışmaktadır. Bu konuda yerel yönetim ve sivil toplum örgütleri Bodrum'un kültürel niteliklerini öne çıkarmak için fark edilir bir çaba içindedir (1). Bu çabayla gerçekleşenler içinde Bodrum üzerine yapılmış araştırmaların yayınlanmasından, Bodrum'da yaşamış/yaşayan ünlülerin öne çıkartıldığı programlara, geleneksel günlerin kutlanmasından yarışmaların düzenlenmesine kadar farklı ölçek ve biçimlerde çeşitlendirilebilecek projeler üretilmektedir.

Bodrum'da son yıllarda yaşanan kültürel gelişmelerden biri de ismi kentle bütünleşmiş olan Cevat Şakir Kabaağaçlı (1890-1973) ile ilişkilidir. Yazarın 'Halikarnas Balıkcısı' olarak bilinen bu takma ismi Bodrum'un antik dönemdeki adından gelmektedir. Yazarın kentle olan bağlantısı 1925'te Bodrum'a sürgün kararıyla başlamıştır. 1947'ye dek burada yaşadktan sonra yazar İzmir'e taşınmıştır. Ancak Bodrum'dan uzak olduğu dönemde de kentle ilişkisini sürdürmüş ve kente olan sevgisini her zaman ifade etmiştir. Bu ilişkinin bir göstergesi olarak 26 Şubat 1964'te Bodrum Belediyesi tarafından kendisine "Bodrum Fahri Hemşerilik Beratı" verilmiştir (Taner ve Tezcan, 2019). Yazar, İzmir'de vefat ettikten sonra vasiyeti üzerine Bodrum'a gömülmüştür. Bu tarihten itibaren yazarın doğum ve ölüm günlerinde çeşitli etkinliklerle Bodrum'da anılmaya devam edilmektedir.

1. Balıkçı'nın Bodrum kentine katkıları: Kentsel mirası

Orman (2018, s. 71), Türk edebiyatında sürgün edilmiş yazarların içinde kendi kişiliklerini yitirmeyip gittikleri yerleri yurt olarak görülenlere işaret etmekte; bunların içinde Cevat Şakir'i ve Mavi Sürgün eserini öne çıkararak edebiyat, mimarlık ve kent arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Cevat Şakir, yaşamını ve o dönemin kentini aktararak günümüzde kimliğini yitirmekte olan kentin özgün değerlerini (Özbay, 2022) ortaya çıkartmış; hem yaşadığı dönemde yaptığı somut girişimlerle hem de yaşamının Bodrum dışında geçen döneminde gerçekleştirdikleri ile kent kültürünü zenginleştirmiştir.

Yazarın kente olan katkıları "mimari, kentsel peyzaj ve kentin tanıtımı" olarak üç ana başlıkta irdelenebilir (Yücel Besim, 2013a). Bunlardan ilk ikisi Balıkçı'nın Bodrum'da yaşadığı yıllarda küçük bir kasaba olan kenti güzelleştirme isteğiyle gerçekleşenlerdir. Üçüncüsü dolaylı olarak kentin tanınması ve belleklerde kalmasıyla ilişkili katkılar bütünüdür (Tablo 1).

Balıkçı'nın Kente Katkıları	
Mimariyle ilişkili olanlar	Mimari kurama katkı
	Özgün kentsel dokunun aktarılışı
	Konut uygulaması ve mimari girişimleri
	Plan ve harita çizimleri
Kentsel peyzajla ilişkili olanlar	Bitkilendirme ve yeşillendirme çalışmaları
	Kazandırdığı yeni türler
	Bitkilerle ilişkili bilgilendirme
	Kültürel peyzaj değerlerini aktarma
	Özgün bitkilerin öne çıkarılması
Kentin tanıtımıyla ilişkili olanlar	Kentsel mekânların aktarımı, arşivleme
	Mavi yolculuklar ve deniz yaşamı
	Eğitim çalışmaları
	Rehberlik ve müzecilik anlayışı

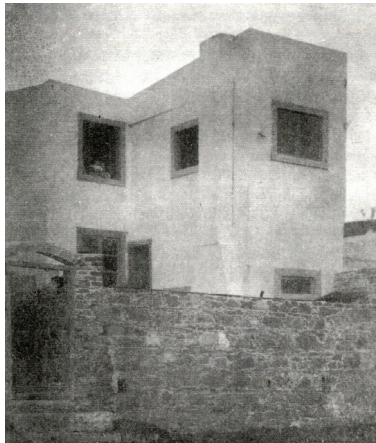
Tablo 1. Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'a yaptığı katkılar

1.1. Mimariyle ilişkili katkıları

Yazar, mimariyle ilgili ve tasarımcı yönü kuvvetli olan bir kişidir. Bu ilgiyi eserlerinde görebilmenin yanında yapı sanatıyla ilişkili girişimlerinden anlamak da mümkündür. Bodrum'daki yaşamını daha konforlu bir hale getirmek için birçok inşaat işini kendisi öğrenmiş, uygulamış ve öğretmiştir. Bodrumlu ustalara betonarme yapılarla ilgili kitaplar getirtmiş, deneyimlerini paylaşmıştır.

Sanatçının kente yaptığı mimari ölçekli katkılar dört alt başlıkta ele alınabilir:

- Eserlerindeki mekânsal anlatımlarındaki farklılığı ve mekân betimlemelerindeki duyarlılığıyla mimari kurama koyduğu katkı,
- Geleneksel mimari ve özgün kentsel dokuyu, yapı, peyzaj elemanları ve yapısal ölçekte aktarışı,
- Kendine ait konutun uygulaması ve diğer inşaat girişimleri (Görsel 1),
- Bodrum'daki Mozole, Kale gibi anıtsal yapıların çizimlerini ve kentin haritalarını yapması

Görsel 1. Kendi yaptığı ev (Bodrum Belediyesi, 2022)

1.2. Kentsel peyzaj ile ilişkili katkıları

Cevat Şakir’in mimariye olan ilgisinin görülebileceği başka bir ölçek peyzaj alanıdır. Yazarın çocukluğunda başlayan bitkilere olan ilgisi doğa sevgisine dayanır. Eserlerinde insan ve doğa ilişkilerini etkin bir biçimde yansıtmaları ve Bodrum’da gerçekleştirdiği bitkilerle ilişkili eylemleri değerlendirildiğinde yazarın “*hayat doğadır*” felsefesine dayalı çevreci yönü ortaya çıkar.

Kentsel peyzajla ilişkili katkıları beş alt başlıkla açıklanabilir:

- Bodrum Belediyesi’nin resmi bahçivani olarak çalıştığı dönemde kent içinde yaptığı bitkilendirme çalışmaları; yeşillendirdiği sokaklar, Belediye Binası önündeki alan ve kıyı şeridinin (Tepecik Cami ve Kale arasındaki bant) ağaçlandırılması (Görsel 2 ve Görsel 3),
- Kente kazandırdığı yeni bitki türleri; yurt içi ve yurt dışından getirttiği tohum ve fidanlar; Kokitos ve Brahea türü tropik ağaçları, Kıbrıs meşesi ve akasya türü süs bitkileri; yetiştirdiği yeni turuncuğil çeşidiyle narenciye Bodrum’da gelişimine katkı,
- Yurtdışından getirttiği kaynak kitaplardan edindiği bilgileri ve yazdığı rehber kitapçıkları yerli halkla paylaşması ve halkı bilinçlendirmesi,
- Eserlerinde bitkilerin geleneksel yaşam içinde yer alışlarını aktarmasıyla kültürel peyzaj niteliklerin ve folklorik değerleri öne çıkarması,
- Yazılarında Bodrum’a özgü bitkilerin vurgulanması; yaygın görülen çiçeklerin detaylı tasvir edilmesi ve onları duyuşal nitelikleriyle anlatması.

Görsel 2 ve 3. Bodrum Belediye Binasının önü ve kıyı ağaçlandırması (Yücel Besim, 2013-b)

1.3. Kentin tanıtımı ile ilişkili katkıları

Cevat Şakir’in kentin tanıtımıyla ilişkili katkıları ise öncelikle ikiye ayrılabilir: Yazarın eserleri aracılığıyla Bodrum’ un tanıtımını doğal olarak sağlaması; diğer yandan onu anlatan eserlerden ve yazarla yakın ilişkideki kişilerin anılarından kentin geçmişiyile ilgili bilgiler edinilmesi.

Ayrıca yazarın kentin tanıtımıyla ilişkili yaptığı katkılar beş alt başlıkta aktarılabilir:

- Kente ait (kentsel mekânların fiziksel ve duysal nitelikleri, kentin sosyal yaşamı ve kültürel değerleri) dönemsel arşivlemenin gerçekleşmesi ve özgün niteliklerin öne çıkarılması,
- Mavi yolculuklarla (2) kentin sadece kara yaşamını değil, denizle ilişkili değerlerinin ortaya çıkarılması;
- Sanatçı ve aydınlardan oluşan çevresiyle yerli halkın yaşam anlayışına entelektüel bir bakışın getirilmesi; onların Bodrum'a yerleşmesine vesile olmasıyla iç turizm hareketinin başlatılması,
- Turizm odaklı yazıları, tanıtım kitapçıkları ve yaptığı radyo programlarıyla yörenin tanıtılması,
- Rehberlik mesleğindeki öncülükleri ve müzecilik anlayışının geliştirilmesi.

2- Halikarnas Balıkçısı'nın kentteki izleri

Yazarın Bodrum'da geçirdiği yirmi iki yıllık hayatının izlerinin takip edilebileceği mekânlar coğrafi açıdan ilk olarak “karada ve denizde” olarak ele alınmalıdır; ancak burada hangisi-nin daha önde olduğunu söylemek güçtür. Örneğin Orman (2018) Balıkçı'nın uğrak yerleri arasında ilk olarak yaşadığı mahallenin öneminden, hemen sonrasında denize açılarak gittiği yerlerden bahseder. Dolayısıyla Balıkçı'nın kentteki izini sürerken kentin içindekiler (karayla ilişkili olanlar) kadar denizdekilerden de (suyla ilişkili olanlar) bahsetmek gerekir. Aslında birbiriyle yarışan bu ikili durum kentin doğasından gelmektedir. Tarihi boyunca Bodrum, kara ve deniz birlikteliğiyle var olmuş bir yerleşimdir (Mansur Coşar, 2015).

Öte yandan Balıkçı'nın izlerinin takip edilebileceği mekânlar zaman aralıklarına göre üç alt başlıkta sınıflandırabilir: İlki 1925-1947 yılları arasındakilerdir. Bunlar, Bodrum'a ilk gelişinden itibaren fiziksel olarak bulunduğu, orada olmaktan hoşlandığı (mesken tuttuğu) ve doğrudan somut müdahalede bulunarak değiştirdiği mekânlardır. İkincisi 1948-72 yılları arasında, İzmir'den Bodrum'a gelip kısa süreliğine kentte bulunduğu yerlerdir. Sonuncusu ise Balıkçı'nın ölümünden günümüze dek, 1973-2022 yılları arasında, Bodrum'da isminin yaşatıldığı eylemlerle ilişkili mekânlardır.

2.1. Bodrum'da yaşadığı döneme ait deneyimlediği mekânlar (1925-1947)

2.1.1. İlk duraklar

Yokuşbaşı: Bodrum'a karayoluyla girişte yer alan ve kentin giriş noktası olarak kabul edilen bölgedir. Yokuşbaşı, burada bulunan lokanta nedeniyle Bodrumluların sıklıkla kullandığı bir buluşma noktasıdır. Birçok anı metninde kavuşma ve ayrılıklara sahne olan simgesel bir mekân olarak betimlenmektedir (Gür, 2002; Atılğan ve Çoban, 2019). Cevat Şakir'in Bodrum'a sürgünle ilk geldiği dönemde karşılaştığı ve etkilendiği ilk mekân burasıdır; daha sonra İzmir'e taşındığında da Bodrum'a her dönüşünde burada kısa bir mola vermeyi sürdürmüştür (Orman, 2018).

Bodrum’a sürgün olarak ulaştığı gün karşılaştığı mekânlar: Yazar, *Mavi Sürgün* isimli eserinde anlattığı üzere Bodrum’a ulaşana kadar oldukça uzun ve yorucu bir yolculuk yapmıştır (Kabaağaçlı, 1981). Kente indiğinde Jandarma Dairesi’ne ve oradan Hükümet Konağı’na götürülür. Hükümet Konağı, bugünkü kaymakamlık binasının bulunduğu alanda iki katlı sarı renkli, kiremit çatılı ve görkemli bir yapı olarak tasvir edilir. Daha sonra yazar, bir gece Karakol Komutanı’nın (Fethi Bey) evinde kalmıştır (Şakar, 2020). Öte yandan Gür (2002) Bodrum’a sürgün olarak geldiği ilk günlerde yazarın göz altında bulundurulduğu yerin Davazlı Hanı olduğunu bildirmiştir. Vakıflara ait yapı, 1963-64 yıllarındaki imar çalışmalarında Belediye tarafından yıktırılmıştır (Yücel Besim ve Akata, 2007).

Bodrum Kalesi: Saint Jean Şövalyeleri tarafından kayalık bir yarımada üzerinde inşa edilen 15. yüzyıla ait bu savunma yapısı, yazarın sürgün cezası süresince kalebent olarak kalması öngörülen mekândır. I. Dünya Savaşı sırasında bombalanan yapının sonrasında bakımsız kalması nedeniyle yazar burada ikamet etmemiştir, ancak Kale’yi sıklıkla ziyaret etmiş, oradaki kayalıklarda balık tutmuştur (Kabaağaçlı, 1981). Yapının planlarını çizmiş hem kara hem de deniz yoluyla Bodrum’a gelişlerinde anıtsallığıyla dikkatini çeken yapıyı eserlerinde sıklıkla aktarmıştır. Öte yandan yazar, yapıyı mimari açıdan değerli bulmuş; ancak Antik Kent Surları kullanılarak inşa edilmiş olması nedeniyle tarihsel açıdan özgünlük taşımadığını ifade etmiştir (Orman, 2018, s. 339)

2.1.2. Balıkçı’nın yaşadığı mahallesi ve evleri

Giritli Mahallesi: Kale’nin doğusunda kalan; Azmakbaşı’ndan başlayıp Nalbantoğlu Pansiyonu’nun (3) bulunduğu tepeye kadar olan bölgedir. Osmanlı Dönemi’nde ismi “Rum Mahallesi”yken Giritlilerin yerleşmesiyle bu ismi almış; daha sonra toprağı kumlu olduğu için halk arasında bu mahalleye “Kumbahçe” denmiştir (Şakar, 2020). O dönem, Adliye Binası (4) bu mahallededir. Yazar, buradaki aile yaşamını “Azmakbaşı, Adliye ve Kale arasın-daki küçük bir alanda koca bir dünyaydı” diye tanımlar (Orman, 2018). Yazarın bu mahallede yaşamış olması, Bodrum’da evlendiği eşinin Girit kökenli olması kadar kendisinin de Girit doğumlu olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Sürgün geldiğinde kiracı olarak tuttuğu ev: Giritli Mahallesi’nde, deniz kıyısında, iki katlı taş bir yapıdır. Alt katta iki, üstte iki odası bulunan beyaz badanalı evin kendisi kadar avlusu da yazarın anlatılarında detaylı bir şekilde aktarılır (Kabaağaçlı, 1981). Sokaktan eve geçişi sağlayan ve kayrak taşlarıyla döşeli olan avluda (5) yola açılan kapının karşısında denize açılan bir kapı daha vardır. Ayrıca avluda bir kuyu, büyük bir asma ve evin önünde ulu bir çınar ağacı olduğu belirtilmektedir (Orman, 2018). 1997’den beri restoran olarak kul-lanılan yapı tescillidir ancak özgün hali algılanmayacak şekilde değişmiştir (Bilgili, 2020). Yapının Balıkçı tarafından kullanıldığına dair hiçbir bilgi yer almamaktadır.

Kayınvalidesinin evi ve bahçesi: Sürgün hayatı bittikten sonra Bodrum’a yeniden geldiğinde yaşadığı; Giritli Mahallesi’ndeki taş evdir. Adliye Sokak’ta, günümüzde Uğur Çarşısı’nın bulunduğu alanda, Adliye binasının karşısında yer alan genişçe bir bahçe içerisinde konumlanmıştır (Şakar, 2020). Balıkçı, içerisinde tespah, hurma ağaçları ve bir pınarın

bulunduğu bu bahçede yoğun biçimde çalışmıştır. Fransa'dan getirttiği Nice karanfilleri gibi çeşitli bitki tohumlarını burada yetiştirmiştir (Kabağağaçlı, 1981).

Kendi yaptığı evi ve avlusu: Giritli Mahallesi'nde, deniz kenarında konumlanan yapı; Azmakbaşı'na ve yazarın kayınvalidesinin evine yakın bir lokasyondadır. 1933 yılında meydana gelen İstanköy Depremi'nde (6) oturduğu kiralık evin hasar görmesi üzerine ailesiyle birlikte bir süreliğine, evin duvarına bağlı olan teknesinde, Yatağan'da kalmış; bu süreç sonrasında kendi evini inşa etmeye karar vermiştir. Anlatımlara göre söz konusu iki katlı betonarme konut yaklaşık 15x5 metre ölçülerindedir. Dar cephelerinden biri denize, diğeri dağa bakan yapının caddeye bakan cephesinde büyük bir pencere bulunmaktadır. İç mekânın odalara ayrılmadığı ve katlar boyunca uzanan açık bir düzene sahip olduğu bilinmektedir (7). Komşu evlerden mimari açıdan farklılık gösteren yapı, anlatımlarda 'denize doğru açılmaya hazır bir vapur' şeklinde betimlenmiştir (Orman, 2018; Şakar, 2020).

Balıkçı, inşa ettiği evin depreme dayanıklı olmasını sağlamak amacıyla Datça'dan köprüge taşı temin etmiştir. Bu süreçte taş, kum ve çakıl gibi yapı malzemelerini teknesiyle taşımış; geleneksel yapı tekniklerinden faydalanmıştır. Evin denize bakan, çimento ile kaplanmış avlusunda bir su kuyusu ve altında yağmur suyunun biriktirildiği bir sarnıç yer almaktadır. Yazar, avlu duvarlarının içlerini Knidos'ta bulduğu deniz kabukları ve kabartmalı mermerlerle kaplamıştır. Yazarın Bodrum'dan ayrılırken sattığı bu evin bulunduğu alanda günümüzde 'Balıkçı'nın Panسیونu' adlı bir otel yer almaktadır (Şakar, 2020; Yücel Besim, 2019).

2.1.3 Denizle ilişkili mekânlar

Denizdeki evi "Yatağan" ve kullandığı tekneler: Yatağan; Balıkçı'nın sürgün hayatı bittikten sonra edindiği, motorsuz, yelkenli küçük teknesidir. Girit'te yapılmış, yedi metre uzunluğunda, üç tonluk bir tirhandildir (8). Yazar, bu tekneyle gidilmesi kolay olmayan yerlere kadar ulaşmış; Karaada, Knidos (Datça- Tekirburnu), Gökova, Mandalya ve Bozburun'daki birçok koy gezilerinde bu tekne onun evi olmuştur. Bununla birlikte Yatağan, sadece bir barınak değil, Balıkçı'nın denizde gözlem yaptığı bir çalışma mekânıdır. Yazarın bazı eserlerini teknenin güvertesinde yatarak yazdığı bilinmektedir (Şakar, 2020). Bodrum'dan İzmir'e yerleşmek için ayrılırken teknesini satmıştır. Günümüzde bu teknenin replikası Bodrum Deniz Müzesi'nde sergilenmektedir (9). Balıkçı'nın Mavi Yolculuklar sırasında kullandığı 'Macera' adlı tekne ile cenaze töreninde naaşının taşındığı 'Halikarnas' adlı tekne de yazarın denizle ilişkili mekânları arasında sayılabilir (Atılğan ve Çoban, 2019; Taner ve Tezcan, 2019) (10).

Bardakçı koyu ve Kaplankayası: Bardakçı (11), kentin batısındaki Kaplankaya Tepesi'nin ardındaki koydur. Yazar, Kaplankaya'da kendisiyle baş başa kaldığını ve geçmişle yüzleştiğini bildirirken sıklıkla gittiği Bardakçı koyunu ve buradaki çeşmeyi anlatır (Kabağağaçlı, 1981). Ancak bu bölge günümüzde yoğun yapılaşmıştır. Kaplankaya'nın olduğu yer koruma altında olmakla birlikte askeri site içinde kaldığı için kamusal değildir. Buradaki Antik Kent Surları, bir bayrakla işaretlenmiştir (Görsel 4).

Görsel 4. Kaplankaya'sının denizden görünüşü (Yücel Besim, 2020)

Karaada: Karaada, Gökova Körfezi içinde, Bodrum'un kuzeyinde uzun, kayalık bir adadır. Denize açılan, kükürtlü mağaraların ve turistik bir tesisin olduğu ada, 1970'lerde Bodrumluların yoğun ziyaret ettiği, kendine has bir fauna ve florası olan bir yerdir (Şakar, 2020). Yazarın balınaya benzettiği Karaada'ya teknesiyle sık sık gittiği ve burada konakladığı bilinmektedir (Orman, 2018). Mülkiyetinin bir kısmı Muğla Çevre Müdürlüğü'ne, bir kısmı ise Kumbahçe Mahallesi'ne ait olan Karaada, günümüzde de sıkça ziyaret edilen bir yerdir. Ancak buradaki kullanılmayan turizm yapısı bakımsızdır.

2.1.4 Bulunduğu sosyal mekânlar: kahvehane, lokanta ve diğerleri

Çardakaltı kahveleri: Birçoğu artık mevcut olmasa da kahvehaneler, Bodrum'un özgün kentsel dokusunun önemli yapısal elemanlarıdır. Ahşap sandalye ve peykeli (12) kahvehane-lerin dışında, deniz kıyısında 'Çardakaltı' denilen hasırlı (13) kahveler de mevcuttur (Yücel Besim, 2013a). Genellikle denizcilerin kullandığı bu kahvelerin en önemli özelliği harup ve hurma dallarından yapılan çardaklarla serin, gölgeli mekânlar olmalarıdır. Bu sosyal mekânlarda çokça vakit geçiren yazar, hasırlı kahveleri daha çok sevdiğini belirtmektedir (Orman, 2018).

Gazino: Geleneksel kahvelerden biri olan Gazino, Cevat Şakir'in ilk kiralık eviyle ortak duvarlı, deniz kıyısında; denizci Derviş Usta'nın işlettiği kahvedir (Şakar, 2020). Kullanıcıları (kaymakamdan farklı yanlarda oturan) memur, esnaf, çiftçi ve denizcilerdir. Evine yakınlığından dolayı yazarın burada uzunca vakit geçirdiği hatırlanmaktadır (Orman, 2018). Ancak bu mekân şu an mevcut değildir.

Azmakbaşı kahvesi: Deniz kenarında, balıkçı ve denizcilerin uğradığı; Salih Cengiz'in işlettiği kahvedir. Yazarın yakın arkadaşı Paluko ile gün doğumunu burada izlediği (Atılğan ve Çoban, 2019), hasır üzerine uzanarak yazılarını kaleme aldığı, II. Dünya Savaşı sürerken yabancı radyoları dinleyip gelişmeleri Bodrumlulara aktardığı (Orman, 2018) ve burada bir Cevat Şakir yaş kütüğünün bulunduğu bildirilmektedir (Taner ve Tezcan, 2019). Bugün bu kahve mevcut olmamakla birlikte Azmakbaşı'nda benzer işlevde mekânlar bulunmaktadır.

Aleko'nun kahvesi: 1990larda Bodrum'un çok bilinen açık hava diskosu olan Halikarnas'ın biraz altında, denizcilerin kullandığı kahvedir. Yazarın yakın arkadaşı Ali Cengiz ile sıklıkla burada görüştüğü belirtilmektedir (Atılğan ve Çoban, 2019).

Yalı kahve: Liman Meydanı'nda, 1960'ların sonundan 2000'lere kadar "Raşit'in Kahvesi" (Raşit Öziçer) olarak bilinen eskiden daha çok limandaki denizcilerin gittiği şimdi Bodrum Cafe olarak kullanılan yerdir. Yazarın, 1961 yılında Mavi Yolculuk amacıyla Bodrum'a geldiğinde de kullandığı bir mekândır (Atılğan ve Çoban, 2019).

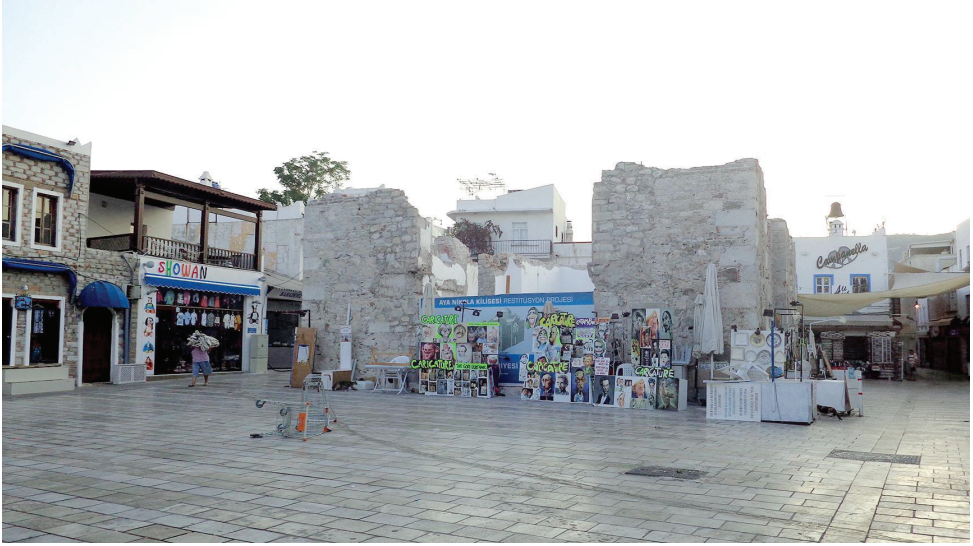
Subaşı'nın lokantası: Ali Subaşı'nın yeri, Bodrum'un en eski lokantalarından biridir (Şakar, 2020). Başta Davazlı Hanı içinde yer alan mekân sonra Bodrum Liman Başkanlığı'nın bitişiğindeki yere taşınmıştır (Gür, 2002). 1935-1940 yılları arasında çarşı esnafının öğle yemeğini bu lokantada yediği ve Balıkçı'nın da buraya sıkça uğradığı bilinmektedir (Orman, 2018). Günümüzde bu mekân Neyzen Tevfik Caddesi'ndedir ve halen tercih edilen bir yerdir.

Yıldız lokantası: Kale Caddesi'nde, Usluhan'ın karşısında yer alan ve esnaf tarafından çok kullanılan lokantalardandır. Cevat Şakir'in bir anısında Cumhuriyet yazarlarından Sadullah Naci (1910-1975) ve Türk Sanat Müziği sanatçısı Safiye Ayla (1917-1998) ile burada yemek yedikleri aktarılmaktadır (Taner ve Tezcan, 2019). Günümüzde lokantanın bulunduğu yerde bir banka bulunmaktadır.

Mustafa Akçaalan'ın lokantası: Çarşı içindeki meşhur esnaf lokantalarındandır. Şu an Bodrum Deniz Müzesi karşısında bulunan mekân, Ali Doksan Köftecisi olarak da bilinir. Yazar, bu lokantayı da sıklıkla kullanmıştır (Şakar, 2020).

Mahfel: Toplanma yeri olan Mahfel (Mahfil) Cumhuriyet Caddesi'nde şu anki Cevat Şakir Kütüphanesi'nin karşısındadır. Farklı işlevlere hizmet etmiş alan 1940'lı yıllarda askeri amaçla kullanılmıştır. Bodrumlular tarafından çok iyi hatırlanan kıyıdaki boşlukta (14) yazarın farklı tür bir eseri olduğu bildirilmektedir. Oval bir su havuzunun bulunduğu alanın güney doğu yönündeki köşesinde, bir metre kadar yükseklikteki barın beton yüzeyinde yağlı boyayla mavi fon üzerine denizkızı, ahtapot, balık ve deniz yaratıklarından oluşan bir çizimin yazar tarafından yapıldığı bilinmektedir (Şakar, 2020; Taner ve Tezcan, 2019). Bugün bu özgün havuz ve resimleme mevcut değildir. Günümüzde Belediye tarafından işletilen kafenin batısında yeni bir duvar resmi bulunmaktadır.

Aya Nikola Kilisesi: Hilmi Uran Meydanı'ndaki dini yapı, Bodrum'un o günlerindeki kent ölçeğinde anıtsal sayılabilecek niteliktedir. 1965'te yıkılarak yerine modern dili olan Halk Eğitim Merkezi binası yapılmıştır. Bu yapı ise 2012'de Belediye tarafından yıkılmış; eski kilisenin kalıntıları ortaya çıkartılmıştır (Görsel 5). Balıkçı'nın yaşadığı dönemde var olan ancak kilise olarak kullanılmayan yapıda sessiz sinema oynatılırken, yazarın evinden gramofon getirip çaldığı bildirilmektedir (Şakar, 2020).

Görsel 5. Aya Nikola Kilisesi ve çevresi (Yücel Besim, 2021)

2.1.5 Çalıştığı (bahçıvan olarak bulunduğu) mekânlar

Bodrum Belediyesi binası ve bahçesi: 1936'da yapılmış idari bina, Çarşı Mahallesi'ndeki yeşil alan içindedir. Modern bir mimari dili olan tek katlı ilk yapının yerine daha büyük bir yapı inşa edilmiştir (Yücel Besim, 2013b). Yazar, Bodrum'a ilk geldiğinde kaymakam tarafından şehir gezdirilirken Belediye binasının etrafında büyük çınar ağaçlarının bulunduğunu bildirmektedir (Orman, 2018). 1936 yılına ait fotoğraflarda bu ağaçlar görünmemekle birlikte, yapının giriş yolunun ağaçlandırıldığı gözlemlenmektedir. 2004 yılı Koruma Amaçlı Bodrum İmar Planı'nda (15) tescillenmiş olarak işaretlenen bu ağaçlar, yazarın Belediye'nin bahçıvanı olduğu dönemde diktiği palmyelerdir (Şakar, 2020) (Görsel 6a).

Kale ve Tepecik Cami arasındaki kıyı ve Palmiye ağaçları: Palmiyeler, yazarın Büyükkada'dan getirttiği ve yıllar sonra kentin simgeleri olan ağaçlardır. Yazar, "Kıyı boyu zümrüt fiskiyeler gibi" diyerek betimlediği ağaçları Kale ve Tepecik Cami arasındaki kıyı şeridine dikmiştir. 1950'lerde yapılan rıhtım çalışmaları sırasında 'diktiği ağaçlar telef oldu' diye, yazarın Bodrumlulara küstüğü söylenmektedir. Ancak bu ağaçlar taşınarak deniz kıyısına yeniden dikilmiştir (Gür, 2002). 2004 yılı Koruma Amaçlı Bodrum İmar Planı'na işlenmiş olmasına rağmen, bu ağaçların tescili bulunmamaktadır (Görsel 6b). Yaya yürüyüş yolu olarak kullanılan bu kıyı oldukça yoğundur.

Mozole, Trafo ve Bellasombra ağaçları: Balıkçı'nın kentin iklim koşullarına uygunluğundan dolayı tohumlarını İskenderun'dan getirterek diktiği bir başka ağaç türü ise bellasombradır. Yazarın deyişiyle '*insanın kendini serin ve fişiltılı bir çadırın içinde gibi*' hissedeceği "kaya gölgesi" isimli ağaçlar, Brezilya kökenli sık yapraklı bir türdür (Tuzlacı, 2003). 2004 yılı Koruma Amaçlı Bodrum İmar Planı'nda işlenmiş olan iki ağaçtan biri anıt mezar Mozole'nin girişinin doğu tarafındadır (Görsel 6c); diğeri ise eskiden Bodrum'un elektrik ih-

tiyacını karşılayan trafonun olduğu yerde bulunmaktadır (Görsel 6d). Tescilleri bulunmayan iki ağacın günümüzde bilgilendirme tabelaları bulunmaktadır.

Görsel 6 a, b, c, d: Yazarın diktiği ve korunan anıt ağaçlar: Belediye önü, Kıyı şeridi, Mozole ve Trafo (Yücel Besim, 2022)

Çarşı Mahallesi ve Okaliptüs ağaçları: Çarşı Mahallesi, belediye, kaymakamlık, askeri şube, banka gibi önemli resmi yapıların ve dükkân, han, pazar yeri gibi ticari yapıların olduğu kent merkezidir (Yücel Besim ve Akata, 2007). Yazar hem sosyal ihtiyaçlarını gidermek için hem de görevi sebebiyle yoğunlukla bu bölgede bulunmuş; özellikle Cumhuriyet Meydanı (16) olarak tanımlanan alanda bahçıvan olarak çalışmıştır. 1936’da bu alana diktiği ağaçlardan ikisi anıtsal boyuttaki okaliptüs ağaçlarıdır. 2004 yılı Koruma Amaçlı Bodrum İmar Planı’nda işlenmiş ancak tescilli olmayan ağaçlara, bir sivil toplum örgütü girişimiyle bilgilendirme tabelası asılmıştır. Ağaçlardan biri Deniz Müzesi girişinin önünde; diğeri daha batıda Cevat Şakir Caddesi’ne doğru konumlanmaktadır. Yapıya çok yakın olmaları ve caddeden herhangi bir yönlendirme olmamasından dolayı ağaçların algılanması güçtür (Görsel 7a).

Korunmuş bir başka anıtsal okaliptüs ağacı da Türkkuşu Caddesi üzerindedir. Bu ağacın yanındaki geleneksel yapı, şu an ‘Halikarnas Balıkçısı Bodrum Kent Belgeliği’ olarak kullanılmak amacıyla Bodrum Belediyesi tarafından yenilenmektedir (Bodrum Belediyesi, 2023) (Görsel 7b).

Kent merkezinde günümüze kadar yaşayabilmiş olan ağaçların yanında maalesef korunamamış ağaçların olduğu da bilinmektedir. Örneğin Bodrum Ziraat Bankası Çarşı Şubesi önündeki iki bellasombra ağacı artık mevcut değildir (17).

Görsel 7 a ve b: Korunmuş okaliptüs ağaçları (Yücel Besim, 2022)

Umurça Mahallesi ve yol ağaçlandırılması: Umurça Mahallesi, Bodrum'un kuzeydoğusunda bulunan en eski mahallelerinden biridir. Yazarın bu bölgeye de çeşitli ağaçlar diktiği ve Çarşı'ya ulaşan yolu ağaçlandırdığı bilinmektedir (Şakar, 2020). Balıkçı'nın naaşının İzmir'den getirilişi anlatılarında Azra Erhat, büyük bir bellasombra ağacının kent merkezine doğru dönüldüğünde, Umurça'da olduğunu bildirmektedir (Taner ve Tezcan, 2019) ancak bunlar henüz tespit edilememiştir.

2.2 Yazarın Bodrum'a yaptığı ziyaretlerinde bulunduğu mekânlar (1948-1972)

Yazar Bodrum'dan İzmir'e yerleştikten sonra da kentle ilişkisini sürdürmüştür. Bazen iş bazen de dostlarıyla bir arada olmak için Bodrum'a kısa süreliğine gelişlerinde deneyimlediği mekânlar izlerini bıraktığı yerler arasındadır.

Artemis pansiyon: Bodrum'un ilk turizm işletmelerinden olan yapı, Giritli Mahallesi'nde, deniz kıyısındadır. Başlangıçta iki katlı, çatılı bir ev pansiyonu iken daha sonra büyütülerek dört katlı bir otel halini almıştır (Yücel Besim, 2019). Ayşe Temiz'in anlatılarına göre yazar, 1972'de Bodrum'a geldiğinde burada kalmış ayrıca vefatında, cenaze işlemleri arkasından ailesi de burada konaklamıştır (Atılğan ve Çoban, 2019).

Tepecik kahvesi: Kentin batı kıyısındaki Tepecik Cami'nin doğusundaki kahve, Bodrum'un en iyi bilinen sosyal mekânlarından. Yazar, Bodrum'a geldiği zamanlarda bu kahveyi uğrak yeri olarak kullanmıştır. Bir yazısında burada otururken mimozalarla süslenmiş gelin alayındaki kızları gördüğünü belirtmektedir (Orman, 2018). Cami etrafındaki çevre düzenlemesi sırasında bu kahve kaldırılmıştır.

Kale restoran: 1970 ve 80lerde çok kullanılan bu restoran, Bodrum Kalesi'nin batı surlarının altındadır. Yazarın 1970'te Bodrum'a geldiğinde Mavi Yolculuk yapacağı arkadaşlarıyla burada yemek yediği bilinmektedir (Şakar, 2020). Günümüzde bu alan yeniden düzenlenmiş, Belediye'nin işlettiği bir kafeye dönüştürülmüştür.

2.3 Yazarın ve anılarının yaşatıldığı mekânlar (1973-2022)

Yazarın ölümünden sonra ismini yaşatmak için kentte çeşitli çalışmalar, etkinlikler, projeler yapılmıştır. Halen devam eden bu girişimlerin çoğu kamusal alanlarda gerçekleşmektedir. Bu çalışmada yarımadadaki diğer girişimler (örneğin duvar freski, geri dönüşümlü metallerden oluşan heykeli, büstü gibi) kapsam dışında tutulduğu için Kent Merkezi'ndekiler yapılış tarihlerine göre şöyle sıralanabilir:

Mezarlık; Gönültepe ve Anı evi: Balıkçı, vasiyeti üzerine Bodrum'a ölümünden önce kendisinin belirlediği yere gömülmüştür. Türbe Mevkii'ndeki Saldırşah Türbesi'ne yakın alandaki mezarı, beyaz badanalı dikili büyük bir doğal taşla kendi istediği biçimde vurgulanmıştır. Bu alan, Bodrum Belediye Meclis kararıyla 8 Şubat 1978'de imar planına işlenmiştir. 1989'da Balıkçı'nın ailesi mezar yerinin korunaklı bir hale getirilmesi için girişimde bulunmuş; bir proje hazırlanarak alan duvarla çevrilmiştir. Taner ve Tezcan'a ait kaynakta (2019) burası ilk "Balıkçı Parkı" olarak isimlendirilmiş; 1991'de çevresi yeniden düzenlenen alana "Gönültepe" ismi verilmiş ve alan içine tek katlı küçük bir anı evi eklenmiştir. Balıkçı'nın özel eşyaları ilk olarak burada sergilenmiş, daha sonra Bodrum Deniz Müzesi'ne taşınmıştır. 2022'de bu alan yeniden düzenlenerek Belediye tarafından bir bitkilik (18) yapılmıştır (Taner ve Tezcan, 2019) Balıkçıyı anma günlerinde bu yapı ve çevresindeki alan kullanılmaktadır. Bununla birlikte kent merkezine uzak olan alanın erişilebilirliği zordur; anı evi ise her zaman aktif değildir. Olası ziyaretçileri kent içinden buraya yönlendiren herhangi bir işaret bulunmamaktadır. Ayrıca mezarlığın ve yapının tescili bulunmamaktadır (Görsel 8a ve b).

Görsel 8 a ve b: Gönültepe ve Anı evi (Yücel Besim, 2022)

Cevat Şakir Mahallesi: Bu mahalledeki Saldır Şeyh Türbesi'nden dolayı Türbe Mevkii ya da Türbealtı diye bilinen ve yazarın mezarının bulunduğu alanı da kapsayan bölgeye 1993'te yazarın ismi verilmiştir.

Cevat Şakir Caddesi: Bodrum'un kuzey güney doğrultusunda uzanan en eski ve en yoğun caddelerinden biridir. Şakar (2020) bu yolun 1940'lı yıllarda kent için önemini vurgular ve özel gün kutlamalarında burada kurulan takları aktarır (19). 1983'te bu önemli kent aksına Cevat Şakir'in ismi verilmiştir (20). Caddeye isminin verildiğini duyduğunda yazar, ilginç bir tepki vermiş ve *"Vay başıma gelenler, demek hayatım boyu hükümetin bana yaptığını artık eşekler ve develer yapacak, tepecekler benim üzerimde"* diye hayıflanmıştır (Taner ve Tezcan, 2019, s. 242). Günümüzde ticari yapıların neredeyse kesintisiz dizildiği cadde, araç ve yaya trafiği açısından oldukça yoğundur (Görsel 9).

Görsel 9: Cevat Şakir Caddesi'nin Adliye Cami'ne ulaşan yeri (Yücel Besim, 2022)

Cevat Şakir İlçe Halk Kütüphanesi: Çarşı Mahallesi Cumhuriyet Caddesi'nde bulunan iki katlı taş yapının Rumlar tarafından yapıldığı ve 1914'ten önce konut olarak kullanıldığı bilinmektedir. Yapı, Millî Mücadele yıllarında karargâh, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında ise Halkevi olarak kullanılmıştır. 1953'te hazineye devredilmiş ve 1955'te Millî Eğitim Bakanlığı'nca halk kütüphanesi olarak açılmıştır. 1957'deki Fethiye depreminden sonra kısa bir süre Kaymakamlık olarak da kullanılmıştır (Gür, 2002).

2012 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restore edilerek "Cevat Şakir İlçe Halk Kütüphanesi" ismiyle yenilenmiştir (Kent TV, 2014). İçeride yazarın kitaplarının olduğu küçük bir bölüm olmakla birlikte yapının ön cephesinde yapının isminin dışında yazarla ilişkili bir bilgi yoktur. II. derece eski eser olan yapıya ziyaretçileri yönlendiren bir bilgilendirme bulunmamakta; resmî web sayfası da olmadığı için ulaşılabilirliği zorlaşmaktadır (Görsel 10).

Görsel 10. Cevat Şakir İlçe Halk Kütüphanesi (Yücel Besim, 2022)

Bodrum Deniz Müzesi: Çarşı Mahallesi’ndeki müze bir yapılar bütünü içindedir. Kültür amaçlı yapının içindeki bölüm önce ticari amaçla kullanılmış, 2011’de müzeye dönüştürülmüştür. Müzenin zemin katında “Cevat Şakir Kabaağaçlı Koleksiyonu” bölümü bulunmakta ve yazarın kitaplarının satışı yapılmaktadır. Koleksiyonda yazara ait bazı illüstrasyonlar da yer almaktadır (21). Ayrıca burada yazarla ilişkili çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir (Bodrum Deniz Müzesi, 2022).

Cevat Şakir büstü ve çevresi: Sadi Çalık’a ait eser, 1979’da yapılmış ve kent içinde farklı yerlerde konumlandırılmıştır. İlk olarak Bodrum Ortaokulu’nun girişine yerleştirilmiş; okul idaresinin büstün orada bulunmasından rahatsız olmasından dolayı kaldırılmıştır (Yücel Besim, 2019). 1989’da Bodrum Kalesi’nin girişine yüksek bir taş kaide üzerine yerleştirilmiş; 2010-2014 yılları arasında gerçekleşen kıyı düzenlemesi çalışmalarıyla (22) Cevat Şakir Caddesi’nin Belediye Meydanı’na kavuştuğu alana taşınmıştır (Görsel 11).

Görsel 11. Adliye Cami yanındaki Cevat Şakir Büstü, Sadi Çalık, 1979 (Yücel Besim, 2022)

Merhaba teknesi ve çevre düzenlemesi: ‘Merhaba’ deyişi Balıkçı’nın sürekli kullandığı bir selamlama biçimi olarak yazarla bütünleşmiştir (Yücel Besim, 2013a). 2010-14 Kıyı Düzenleme Projesi dahilinde (23) onu simgeleyeceği düşüncesiyle ‘Merhaba’ ismi verilmiş olan 1/1 ölçekli tekne modeli tasarlanmış, 2017’de Kale’ye giden kıyı şeridi üzerine yerleştirilmiştir (Görsel 12).

Görsel 12. Merhaba teknesi ve çevre düzenlemesi (Yücel Besim, 2022)

Umurça Parkı'ndaki duvar resimlemesi: 2019'da açılan Umurça Mahallesi'ndeki kent parkında yatay uzanan bir duvar üzerinde Bodrum'un önemli kişilerine ait iki boyutlu resimlemeler vardır. Bunlar arasında yazarın portresi de bulunmaktadır.

Seyir terası ve çevresi: Bu alan yazar için önemli bir yer olan Yokuşbaşı'ndadır. 2016'da bu noktaya Balıkçı'ya ait olduğu düşünülen ünlü sözlerin bulunduğu bir tabela konulmuş ve kısıtlı bir düzenleme yapılmıştır. Daha sonra 2021'de Bodrum Belediyesi Park ve Bahçe Müdürlüğü tarafından bir seyir terası düzenlenmiştir. Büyük doğal taşlarla çevrilen alanın peyzaj düzenlemesinde Balıkçı'nın Bodrum'a kazandırdığı bitkiler kullanılmış, seyir dürbünü ve Balıkçı'nın heykeli yerleştirilmiştir (Cumhuriyet, 2021). Ana yol üzerinde bulunmakla birlikte kent merkezinden uzak olduğu için ulaşımı zordur. Ayrıca algılanabilirliği sorunludur. Tabela'nın sağındaki kayaların üzerine konumlandırılmış, oturan ve bir eli selam verir şekilde havada olan heykelin özellikle araçla geçerken anlık olarak görülebilmesi oldukça güçtür (Görsel 13).

Görsel 13. Yokuşbaşı'ndaki seyir terası (Songür Dağ, 2022)

Bankta oturan heykel: Kumbahçe Mahallesi'nde, deniz kıyısındadır. Bodrum Kalesi'ne doğru bakan bir bankta oturur pozisyonda yapılmış figüratif heykel Esra Sağlık'a (24) aittir. Yazarın 131. Doğum Yıldönümü etkinlikleri kapsamında Bodrum Belediyesi tarafından yaptırılmış; 2021'de açılmıştır (Anter, 2021). Bankın boş olan bölümünün sırtında yazarın ismi yazmaktadır (Görsel 14).

Görsel 14. Cevat Şakir'in bankta oturan heykeli, Heykeltıraş: Esra Sağlık Şenalp, 2021 (Yücel Besim, 2022)

Sonuç ve Değerlendirme: Tespit edilen sorunlar ve Balıkçı'nın mirasının Bodrum'da kentsel kalıta dönüşebilmesi için bir öneri

Çalışmada Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki izleri üç bölümde incelenmiştir. İlk olarak kentte yaşadığı döneme ait (1925-47) kente yaptığı katkılarının izleri; daha sonra Bodrum'dan uzak olduğu dönemdeki (1948-1972) deneyimlediği mekânlara ait izler; en son da ölümünden sonra (1973-2022) Bodrum'da onun ismini yaşatmak amacıyla yapılan işler aracılığıyla sürdürülmeye çalışılan izlerdir. Yazarın kente yaptığı katkıları ilk tabloda özetlenmiş (Tablo 1), bunları destekleyen izler ise taşıdıkları nitelikleriyle iki ek tabloda listelenmiştir (Tablo 2 ve Tablo 3).

Balıkçı'nın Kentte İZ Bıraktığı Mekanlar		Türü/ölçeği	Eski Kullanımı	Mevcut mu?	Nasıl korunmuş?	Yeni Kullanımı	
1925-1947	İlk Duraklar	Yokuşbaşı	Yapı/Kentsel	Kahve/Durak noktası	evet	Sit alanı/Atıl	Ticari/Yoğun trafik
		Bodrum Kalesi	Anıt yapı	Kültür	evet	Tescilli	Turizm
		Jandarma Dairesi	İdari Yapı	İdari	x		
		Hükümet Konaklığı	İdari Yapı	İdari	x		
		Karakol Komutanı'nın evi	Yapı	Konut	x		
	Yasadışı mahalle ve evleri	Dayazlı Hanı	Ticari Yapı	Konaklama	x		
		Giritli Mahallesi (Kumbahçe)	Yerleşim / Kent	Konut ağırlıklı	evet	Sit alanı/Değişmiş	Turizm ağırlıklı
		Kiraladığı ev	Yapı	Konut	evet	Tescilli/Değişmiş	Ticari
		Kayınvalidesinin evi ve bahçesi	Kentsel+yapı	Konut	x		
		Kendi yaptığı ev ve avlusu	Yapı	Konut	x		
	Denizle ilişkili alanlar	Denizdeki evi: Yatağan	Yapısal	Konaklama	x		
		Bardakçı koyu ve Kaplankayası	Kentsel	Yan kamusal	evet	Sit alanı/ Değişmiş	Turizm+Askeri site
		Karaada	Yapı+Kentsel	Ören yeri	evet	Sit alanı/Tehdit altında	Turizm
		Çarşakallı kahveleri	Yapısal/Kentsel	Sosyal+Ticari	x		
		Gazino	Yapı	Sosyal+Ticari	x		
		Azmakbaşı kahvesi	Yapı	Sosyal+Ticari	evet	Sit alanı içinde/Yapı tescilli	Ticari/Ozel
		Aleko'nun kahvesi	Yapı	Sosyal+Ticari	x		
		Yalı kahve	Yapı	Sosyal+Ticari	evet	Sit alanı içinde/Yapı tescilli	Ticari/Ozel
		Subaşı'nın Lokantası	Yapı	Sosyal+Ticari	x		
		Yıldız Lokantası	Yapı	Sosyal+Ticari	evet	Sit alanı içinde/Yapı değiş	İş yeri/Ozel
	Bulunduğu Sosyal mekanlar	Mustafa Akçaalan'ın Lokantası	Yapı	Sosyal+Ticari	evet	Sit alanı içinde/Yapı değiş	İş yeri/Ozel
		Mahfel	Kentsel	Toplanma alanı/İdari	evet	Belediye ait/ Değişmiş	Ticari/Kamusal
		Aya Nikola Kilisesi	Yapı	Anıt yapı	Kısmen	Belediye ait/Değişmiş	Kamusal
					evet/		
1950-1972	Çarşı mekânlar	Bodrum Belediye binası ve bahçesi	Yapı/Peyzaj	İdari yapı+ park	Yapı değişmiş	Tescilleri yok	İdari+park
		Kale-Tepecik kıyı, Palmiyeler	Kentsel/Peyzaj	Kıyı+anıt ağaç	evet	Tescilleri yok	Araç+Yaya trafiği
		Çarşı mahallesi, Okalıptuslar	Kentsel/Peyzaj	Anıt ağaç	evet	Tescilleri yok	Kültür
		Mozole ve trafo, Bellasombiralr	Yapı/Peyzaj	Yapı+anıt ağaç	evet	Tescilleri yok	Kültür
		Umurca Mahallesi ve yol ağaçlarıdır	Yerleşim /Kentsel	Konut ağırlıklı	evet	Sit alanı/Değişmiş	Konut+Turizm ağırlıklı
	Konakladığı /dinlendiği mekânlar	Artemis pansiyon	Yapı	Konaklama	evet	Sit alanı içinde/Yapı değiş	Turizm/Ozel
		Tepecik kahvesi	Yapı	Sosyal +ticari	x		
	Denizle ilişkili alanlar	Kale restoran	Yapı	Sosyal+Ticari	evet	Sit alanı içinde/Yapı değiş	Ticari/Kamusal
		Mavi yolculukta kullandığı tekneler					
		Mavi yolculuk rotaları- Gökova					
		Naoşının taşıdığı tekne- İzlenen rota					

Tablo 2. Balıkçı'nın Bodrum'da İZ bıraktığı mekânlar

Balıkçı'nın Ardından Gerçekleştirilen İZ Mekanlar		Yıl	Tür/Ölçek	Günümüz Kullanımı	Nasıl?	
1970-2022	70'ler	Cevat Şakir Caddesi	1970	Yol/Kentsel	Araç+yaya trafiği	Yoğun
		Mezarlık ve çevresi	1978	Yeşil alan/Kentsel	Kamusal	Az yoğun
	90'lar	Gönül Tepe	1991	Park/Kentsel	Anıt park	Az yoğun
		Anı evi	1991	Sergi/Yapı	Kültür	Az yoğun
	2010-2022	Cevat Şakir Mahallesi	90'lar sonu	Yerleşim/Kentsel	Konut/iş yerleşimi	Yoğun
		Bodrum Deniz Müzesi	2011	Sergi/Yapı	Kültür	Yoğun
		Cevat Şakir İlçe Halk Kütüphanesi	2012	Kültür/Yapı	Eğitim	Yoğun
		Cevat Şakir büstü ve çevresi	2010-14	Anıt/Kentsel	Meydancık/yaya	Yoğun
		Merhaba teknesi ve çevre düzenlemesi	2017	Kıyı düzenlemesi/K	Kıyı yürüme alanı	Yoğun
		Umurça parkı duvar resimlemesi	2019	2B anıt/Kentsel	Dinlence	Yoğun
		Seyir terası ve çevresi	2021	Park/Kentsel	Dinlence	Az yoğun
		Bankta oturan heykel	2021	Anıt/Kentsel	Yaya yürüme alanı	Yoğun
		Bitkilik ve çevre düzenlemesi	2022	Park/Kentsel	Anıt park	Az yoğun
		Bodrum belgeliği çalışmaları	2021	Arşiv/Yapı	İnşaatı sürüyor	

Tablo 3. Balıkçı'nın ardından Bodrum'da gerçekleştirilen İZ Mekanlar

Birbirini tarihsel olarak takip ederek yazarın kentteki tüm izlerini özetleyen tablolarda da görüldüğü gibi Cevat Şakir, sadece Bodrum'da yaşamış olduğu dönemi değil; 1925-1970 yılları arasındaki kenti iyi bir gözlemci olarak aktarmıştır. Bunun dışında somut olarak yaptığı fiziksel katkıların günümüzde kentin mekânsal kalitesini artırdığı görülmektedir. Ayrıca o dönemde kentlilerin görgüsünü geliştirmiş; bu birikimle kente yeni katkılar konulmasını sağlamıştır. Tüm bu katkılar kent mirasının bir parçası olarak kabul edilebilir.

Son yıllarda yazarla ilişkili yapılan etkinlik, belgesel türü çalışmalar ve girişimlerin sayısının artması olumlu gelişmelerdir (Bodrum Ekspres, 2021; Metafor Filmcilik, 2015). Bu gelişim kentsel miras bilinci ve kentlilik bilincinin oluşmaya başladığının işaretleridir. Ancak buradaki önemli noktalardan biri çalışmanın başlığında geçen ve anahtar kelimeleri arasında olan “miras ve kalıt” arasındaki farktır.

Kökünü Arapça olan “miras”, TDK sözlüğünde “bırakıt” sözcüğüyle eş anlamlı olarak verilmektedir. Hukuk çerçevesinde “birine, ölen bir yakınından kalan mal, mülk, para, servet vb.” olarak tanımlanırken mecaz anlamında “bir neslin bir sonraki nesle bıraktığı değerler” olarak tanımlanır (TDK Sözlük, 2023). Dolayısıyla “miras” bırakılan, kullanılan, hazır olan şey olarak tanımlanabilir. Öte yandan bu çalışmada “bırak-mak” eyleminden türetilmiş “bırakıt” (miras) ve kal-mak eyleminden türetilmiş “kalıt” kelimeleri arasında fark olduğu kabul edilmiştir. “Bırakıt”, mirasın daha çok maddi varlıklar anlamına işaret ederken “kalıt” görenekler yoluyla yerleşmiş olan tutum ve davranış biçimi olarak mirasın “kalıcı” olan tarafını ifade etmektedir.

Ayrıca kent ölçeğinde “kalıt”, Keleş’in “Kent ve Kültür Üzerine” (2005) isimli makalesinde de kullanıldığı gibi kalıcı olarak korunan ve sürdürülen anlamına gelmektedir. Mirasın kalıta dönüşmesi için, bırakılan şeylerin kalıcı olana evrilmesi, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kaybolmasıyla ilişkili bir tereddüt (duraksama) yaşanmaması gerekir. Kentte yaşayanların geleceğe taşıdıkları özgün değerler sistemi olarak tanımlanan kentsel miras, kültürel miras ve kent kültürünün ortak paydasıdır (Keleş, 2005). Sonuçta, kentsel mirasın sadece “bırakıt” çerçevesine indirgenerek korunması değil; kalıt olarak görülüp bu değerlerin kentte yaşatılarak sürdürülmesi hedeflenmelidir.

Taner ve Tezcan’a (2019, s. 267) göre “yaşadığımız yeri güzelleştirme duyarlılığı, kadim değerlerimizi ortaya çıkartıp paylaşma titizliği, yaşadığımız yeri sevmeye ve sevdirmeye gayreti”ni miras olarak bırakan Balıkcı ve anısı Bodrumlular tarafından her dönem ve her fırsatta yaşatılmıştır. Ancak yazarın kentte bıraktığı izlerin yaşatılması ve sürdürülmesi için kent içinde gerçekleşen girişimlerin eleştirilecek yönleri bulunmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi sayıları artmakla birlikte bu çalışmada yapılanların yeterli nitelikte olmadığı; özellikle algılanabilirlik ve erişilebilirlikle ilişkili sorunları olduğu ve paylaşım açısından etkin ve yenilikçi olmadıkları belirlenmiştir.

Çalışmada eleştiriye açılan bu konunun örneklerle desteklenmesi mümkündür. Örneğin Balıkcı’nın anısını yaşatmak ve kenti zenginleştirmek için yapılmış olan son heykel irdelendiğinde yazarın hafızalardaki halinin heykeldeki beden diline yansıtılmadığı söylenebilir. Yazarla bizzat görüşmüş olanlardan Bodrumlu Mahmut Demirörs (Orman, 2018, s. 74), Balıkcı’nın kahvesini de içkisini de ayakta içtiğini anlatmaktadır. Yakın arkadaşlarından Ali Cengiz ise bir dâhi olarak tanımladığı yazarın balıkcı malzemeleri sattığı dükkânın geniş merdivenlerinde değişik bir pozisyonda yazı yazdığını, sofanın ucuna kâğıtlarını koyduğunu bildirmektedir. Balıkcı’nın teknesinde ve deniz kıyısında uzanarak yazı yazdığı da bilinmekteyken Şakar (2020) Balıkcı’nın oturma pozisyonunu uzun boyundan dolayı normal bir oturma biçiminden farklı olarak tariflemektedir. Bu bilgiler ışığında Balıkcı’nın her yerde bulunabilen standart bir bank üzerine oturtulan ve tam olarak 1/1 ölçekte yapılmamış bir yapıysalla ifade edilişi eleştirilebilir. Öte yandan Balıkcı’nın ardından

söylenmiş önemli deyişler içinde Necati Cumalı'ya ait olan söz bu açıdan dikkat çekicidir: “*Sanki büyük bir heykel kaldırıldı büyük bir alandan*” (Bodrum Belediyesi Yayın Kurulu, 2021, s. 208). Bu söz adeta onun ismini yaşatmak için yapılan heykellerle bir ironi yaratmakta ve duvar freski gibi iki boyutlu yapılan girişimlere de bir başka eleştiri getirmektedir.

Çalışmada tespit edilen erişilebilirlik sorunuyla ilişkili de birçok örnek verilebilir. Yazarın adının yaşatıldığı yerler kent içinde yer almakla birlikte çağdaş kent kültürü açısından çok önemli olan Evrensel Tasarım İlkeleri'nden (25) uzaktır. Özellikle bu ilkelerin temelini oluşturan ‘eşitlikçi kullanım ilkesi’ açısından sorunlar bulunmaktadır. Kent Merkezi dışında olanların ise ulaşımı güç ve yönlendirilmeleri yetersizdir.

Bu çalışmada girişimlerin tespiti ve değerlendirilmesinden öte yazarın bıraktığı mirasın kalıta dönüştürülmesiyle ilişkili olarak eklenmesi gereken öneriler de bulunmaktadır. Bunlardan ilki yazarın izlerinin bulunduğu mekânların genişletilmesi ve farklı bir coğrafyaya da taşınması gerekliliği üzerine; diğeri ise sadece fiziksel mekânlarda değil, dijital ortamlardaki paylaşımın artırılması üzerinedir.

Tablo 2 ve Tablo 3'te gruplandığı gibi yazarın Bodrum'daki yaşantısında deniz ile de çok yakın ilişki içinde olduğu aktarılmıştır. Ancak izlerinin bu coğrafyaya taşınması henüz gerçekleşmemiştir. Bu izlere işaret eden ve hatta “Bodrum'un denizden girişine bir Balıkçı heykeli yapılması” şeklindeki somut bir öneri Taner ve Tezcan'ın (2019)'ın çalışmasında vurgulanmıştır. Ayrıca aynı kitapta “yaşadığı evlere plaket konulması, Balıkçı'nın izlerinden oluşan bir Bodrum kültür haritası oluşturulması, Balıkçı'nın ismini taşıyan bir araştırma enstitüsü, bir kültür merkezi ve müze açılması” gibi öneriler “yapamadıklarımız” başlığı altında içtenlikle paylaşılmıştır. Bu veriler, tespit edilen algılanabilirlik ve erişilebilirlikle ilişkili sorunların sürdüğünü göstermektedir.

Bunların yanında çalışma sonunda günümüzde neredeyse birincil başvuru kaynağı olan internet üzerinde bir tarama, etkin ve yenilikçi paylaşım odaklı sorunların tespiti için çevrimiçi kaynaklarda da inceleme yapılmıştır. Bu çalışmada adı sıklıkla geçen ve Halikarnas Balıkçısı ile ilişkili birçok etkinliğe katkı koymuş kamusal kurumların (Bodrum Belediyesi, Bodrum Ticaret Odası, Bodrum Deniz Müzesi, İlçe Kütüphanesi, Bodrum Kalesi gibi) resmi internet siteleri incelenmiştir. Bu sitelerde yazarın isminin geçtiği ancak kente yaptığı katkılar açısından etkin bir şekilde yer almadığı görülmüştür. Ayrıca bu izlerin fiziksel takibi kadar önemli olan dijital takibini mümkün kılan bir kent rehberi de henüz bulunmamaktadır.

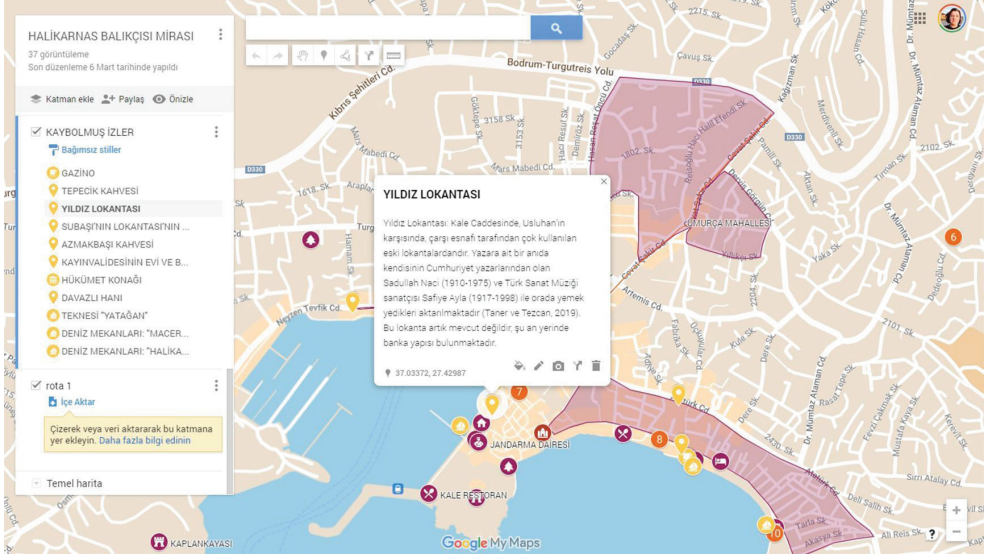
Halikarnas Balıkçısı özelinde kültür mirasının izini sürmek, kalıtları araştırarak bir araya getirmek ve belirli bir çerçeve içerisinde yeniden yorumlamak için mimari, kent planlama, tasarım, interaktif ve dijital haritalama gibi alanlar, bu çalışmada bir mimar ve tasarımcı tarafından kurgulanmıştır. Genel olarak yakın disiplinlerin bitştirilmesinin daha uygun olduğu kabul edildiğinden (İnci ve Kaya, 2022) mimarlık ve tasarım alanları araştırma yönteminde bir araya getirilmiştir. Henry (2018) disiplinlerarası çalışmalarda ortak çalışma zemini ile yeni bir kuram/fikir/eylem/ürün üretilmesine vurgu yapmaktadır. Böylece farklı yaklaşımlarla metodolojiyi oluşturarak yeni bir anlatım dili üretilebilmektedir (Arapoğlu, 2019). Bu araştırma bağlamında bu yeni üretim/söylem, kültür mirasının harita ile görselleştirilmesi olmuştur.

Tüm bunlar göz önünde bulundurularak çalışmanın sonunda kent kültürünün bir parçasını görselleştirerek aktarmak için, Halikarnas Balıkcısı'nın kente bıraktığı kalıtların farklı katmanlarla haritalandırması bir yöntem olarak önerilmektedir. Özel amaçlara yönelik tasarlanan ve resimlenen haritalar ve gezi rotaları, turizm, kent mirası ve geziler için karmaşık bilgiyi organize ederek görselleştiren iletişim öğeleri olarak değerlendirilebilir (Leonard ve Ambrose, 2012). Pek çok kültür odağı kent gibi Bodrum'un da farklı ölçeklerde ve tekniklerde hazırlanmış, hatta gezi rotaları içeren haritaları mevcuttur. Ancak bu araştırmanın amacına ve kapsamına uygun olarak hazırlanmış bir harita bulunmamaktadır. Halikarnas Balıkcısı'nın kente bıraktığı izleri takip etmek isteyen birisi, bir kısmı yıkılmış, bir kısmı değişmiş yapılar ve izlerden bazılarını bulamayacaktır. Oysa varlığını sürdüren ve sürdürmeyen noktalar üzerinde gezi rotaları kurgulanıp, kentteki izleri bir harita yardımıyla takip etmek, aktarılan bilgiyi metindeki bilgiden çıkartıp yaşamın içine sokabilir ve deneyime dönüştürebilir.

Örneğin *Google Haritalarım* uygulaması, var olan dijital haritalara bireysel olarak eklemeler yapabilmeyi, hatta gezi rotaları oluşturabilmeyi olanaklı kılmaktadır. Harita üzerindeki işaretlemeler farklı katmanlar kullanılarak mekânsal verileri görselleştirmek için pratik bir araçtır (Teslenok vd., 2021). Bu tür uygulamalar için *Google Haritalarım* uygulaması dünyanın farklı bölgelerinde kullanılmaktadır. Örneğin Endonezya'da bu amaçla koruma bölgeleri web sitelerine entegre edilen *Google Haritalarım* uygulaması ile kaydedilerek sınıflandırılmıştır (Laverius vd., 2020). Bir başka örnek ise İspanya'da Dijital Müze Koleksiyonları ağı CERES aracılığı ile *Google Haritalarım* uygulamasını taban olarak kullanarak miras nesnelerini dijitalleştirerek görselleştirme sağlamaktadır (Sevilla vd., 2022). Bu veriler herkese açık bir erişimde değildir ancak hepsi dijitalize edilip listelenmiştir. Türkiye'den benzer bir örnekte de 2006'da ÇEKÜL Vakfı tarafından desteklenen *Sinan'a Saygı Projesi* kapsamında Mimar Sinan'ın ayakta kalan eserleri harita üzerinde işaretlenmiştir (Sinan'a Saygı, 2006). Somut olmayan kültürel miras kapsamında ülkelerin var olan miras alanlarını kaydedip koruması gereklidir (Keleş, 2005). Etkileşimli haritalar ve infografikler, karmaşık bilginin aktarımı için tercih edilen araçlardandır. Taşcıoğlu (2013), haritalama eylemini tasarımın temelindeki problem çözümünde bir yöntem olarak değerlendirmektedir.

Bu amaçla çalışmada oluşturulmuş tablolarda (Tablo 2 ve Tablo 3) organize edilmiş bilgiler, yine tablolardaki kategoriler dikkate alınarak harita üzerinde işaretlenmiştir. Bu işaretleme, güncel bir çevrimiçi lokasyon belirleme aracı olan *Google Haritalarım* platformu kullanılarak tamamlanmış olup, daha ileride yapılabilecek özgün haritalara bir rehber niteliği taşıması amacıyla yapılmıştır. Öncelikle mevcut haritalar üzerinde, tablolarda listelenmiş olan kalıtların mevcudiyeti araştırılmış, yok olmuş veya kullanım amacı değişmiş yapılar varsa güncel konum belirlenmiştir. Farklı yer işaretlerinin dikkati dağıtmaması için harita üzerinde ayrı bir katman açılarak sıfırdan işaretleme yapılmıştır. Haritada üç ayrı kategori için üç katman açılmıştır; "Balıkcı'nın kentte iz bıraktığı mekânlar, Balıkcı'nın ardından gerçekleştirilen iz mekânlar ve Kaybolmuş izler" (Görsel 15).

İlk kategori için yazarın doğrudan iz bıraktığı otel/pansiyon, tarihi yapı, kafe/restoran, plaj, idari binalar ve diktiği ağaçları gösteren noktalar işaretlenmiştir. Yer işaretlerinin dışında Umurca Mahallesi, Giritli Mahallesi gibi alanlar da çevrelenerek kaydedilmiştir.

Görsel 17: Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki Kaybolmuş izleri (Songür Dağ, 2024)

Çalışmanın sonunda Halikarnas Balıkçısı'nın kente bıraktığı kalıtın izi sürülmüş, harita üzerinde görselleştirilmiştir. Bir öneri olarak sunulan haritalamada son iki tabloda (Tablo 2 ve Tablo 3) listelenmiş olan, toplamda 48 nokta belirlenmiştir. Bu önerideki amaç, bu noktaları kapsayan farklı duraklarla kent kullanıcısına önerilebilecek rotalar üretmektir. Bu çalışmada belgeleme ve kayıt tamamlamanın yanı sıra araştırmanın ilerleyen aşamasında kolektif bir harita tasarımı / görselleştirilmesi planlanmaktadır.

Sonuç

İnsanlar çoğunlukla doğdukları yerle anılırken düşünür, yazar, çevirmen, çizer, bahçıvan, rehber gibi nitelikleriyle çok yönlü bir sanatçı olan Cevat Şakir Kabaağaçlı, Halikarnas Balıkçısı'na dönüştüğü Bodrum kentiyle anılmaktadır. Yazar, sürgün olarak gelişinden İzmir'e taşınmasına dek kesintisiz 22 yılını Bodrum'da geçirmiş bununla birlikte 88 yıllık yaşamının Bodrum'dan ayrı geçirdiği döneminde de kentle ilişkisini sürdürmüştür.

Son yıllarda yazar ve Bodrum arasındaki ilişkinin güçlenmesi, izlerinin yaşatılmaya çalışılması belki de onun tohumlarını attığı “kentlilik bilincinin” oluşmaya başlamasının göstergesidir. Yazar, doğa ve insan sevgisini aktarışıyla bir bütün olarak düşünüldüğünde yazarın kente yaptığı katkıları çok katmanlı ve birbirleriyle etkileşimlidir. Bu katkıların bir kısmı o dönemin koşulları içinde değerlendirilecek somut, fiziki girişimlerken bir kısmı ise kentin geleceğine yönelik etkiler olarak “kentsel bir miras”tır. Balıkçı'nın mirası onun yaşam felsefesini, ‘Yerin Ruhü’ öğretisini, kente ait olma ve kente sahip çıkma bilincini taşıyacak değerler bütünüdür. Bu mirasın geleceğe taşınması için gerekli olanlar yapılmalı; Balıkçı'nın bilinçli olarak bıraktıkları “kentsel bir kalıt”a dönüşmelidir.

Notlar

- 1 En son yapılan en önemli girişim, yazarın 50. ölüm yıldönümü olan 2023'te Halikarnas Balıkcısı Anma Günleri için UNESCO'ya resmi başvuru yapılmış olmasıdır, ancak olumlu sonuç alınamamıştır.
- 2 Mavi Yolculuk: Cevat Şakir, Azra Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu önderliğinde 1950'lerde başlamış olan Bodrum'dan Gökova Körfezi'ne doğru yapılan deniz gezileridir. Günümüzde ticari amaçlı bu tür geziler farklı rotalardan düzenlenmektedir. Turizm sektöründe kullanılan bir terime dönüşmüştür.
- 3 Bu yapı sonra Halikarnas Disko olarak kullanılmıştır.
- 4 Adliye binası, şu an Akademia Vakfı tarafından kullanılan, taş bir Rum evidir. Tescilli olan yapının bahçesinde Balıkcı'nın getirdiği tohumlardan sonradan yetiştirilmiş iki Bellasombra ağacı bulunmaktadır (Orman, 2018).
- 5 Bu avlu, 1967'de Ara Güler tarafından fotoğraflanmıştır. Ayrıca yazarın "The Sixth Continent" adlı kitabı da 1991'de Güler tarafından fotoğraflanmıştır (Bknz. <https://www.araguler.com.tr>)
- 6 İstanköy, Bodrum Yarımadası'nın karşısında, Yunanistan'a ait Kos Adası'dır.
- 7 Yapının iç mekân organizasyonuna ait bu niteliği yapının Musandırılı evlerden esinlendiğine işaret etmektedir. Musandırılı ev, geleneksel Bodrum evlerinin içinde en çok görülen, bölücü duvarların olmadığı ve yatak odasının en üst kotta olduğu bir tiptir (Yücel Besim, 2010).
- 8 Tirhandil, yelken ve kürekle yürütülen ve Bodrum'da çok bilinen, dayanıklı ve zarif bir tekne türüdür (Bknz. TDK Sözlük).
- 9 Bodrum Deniz Müzesi, Halikarnas Balıkcı ile ilgili sergilemelerin olduğu ve yazar üzerine birçok etkinliğin gerçekleştirildiği bir müzedir (Bknz. <https://bodrumdenizmuzesi.org>).
- 10 Mezarlığa gitmeden önce cenaze, Halikarnas Otel'in önünden tekneyle alınarak limandaki Denizciler Derneği önüne getirilmiştir (Şakar, 2020).
- 11 Bardakçı, Antik Dönemdeki ismi Salmakis ile de bilinir.
- 12 Peyke: Genellikle eski iş yerlerinde bulunan, duvara bitişik, alçak, tahta sedir (Bknz. TDK Sözlük).
- 13 Hasır: Saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü (Bknz. TDK Sözlük).
- 14 Mahfelin olduğu boşlukta 1970lerde çok kullanılan Bodrum'un ilk otellerinden biri vardır. İki katlı modern bir yapı olan Baraz Otel, 2010'da Belediye tarafından yıkılmıştır. Şu an burada Belediye tarafından işletilen bir kafe vardır ve halkın denize girebildiği açıklik kamusal bir alandır (Yücel Besim, 2019).
- 15 Bodrum'un ilk imar planı 1947'de İller Bankası tarafından çizilmiş; Bodrum Koruma Amaçlı İmar Planı 1977-80 yılları arasında Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve 1982'de onaylanmıştır. Daha sonra Bodrum Belediye Meclisi'nin aldığı kararlarla ilave planlar yapılmıştır (Yücel Besim, 2010).
- 16 Önceleri mezarlık olan bu kentsel mekân daha sonra farklı şekillerde kullanılmıştır. Postahane ve Turgutreis İlkokulu arasındaki yerin tören alanı, spor alanı, pazar yeri, garaj gibi birçok işlevi olmuştur. Bodrumluların belleklerinde önemli yeri olan bu boşluğa, 1980li yıllarda Bodrum Belediyesi Meclis kararıyla, ticari/kültürel bir yapı yapılmıştır. Bu yapının tasarımı Mimar Turgut Cansever'e aittir. (3 kez Ağahan ödülü alan mimarın Bodrum'da önemli başka yapıları da bulunmaktadır). Yapının Bodrum'un ilk süpermarketi olarak açılmış olan Tansaş'ın bulunduğu bölümü 2011'de Bodrum Deniz Müzesi'ne dönüştürülmüştür.
- 17 Yazar, 1964'te Bodrum'a geldiğinde bunlardan birinin kesildiğini duyduğunda çok üzülmüştür (Atılğan ve Çoban, 2019).
- 18 Ayrıca İzmir Fuar girişinde 2001'de açılan Cevat Şakir Bitkiliği bulunmaktadır.
- 19 Bu alıntıda sözü geçen tak 2000'li yılların başında Belediye tarafından kaldırılmıştır.
- 20 Daha önce de belirtildiği gibi Balıkcı'nın Bodrum'da bulunduğu yıllarda bu cadde üzerinde dikimler yaptığı bilinmektedir ancak henüz tespit edilmemiştir.
- 21 Halikarnas Balıkcısı'nın çok yönlü kişiliğinin yansımalarından birisi de basın yayın illüstrasyonları, Bodrum'a ait tarihi kalıtlarla ilgili görselleştirmeler ve hatta ilgili yapı planları ve haritalardır (Songür Dağ, 2016).
- 22 Daha fazla bilgi için bknz: <http://epamimarlik.com.tr/proje/bodrum-cevre-duzenlemesi>
- 23 Bknz: <https://www.arkiv.com.tr/proje/bodrum-cevre-duzenlemesi/5708> (Erişim: 17.04.2022)
- 24 Heykel, Bodrum Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Esra Sağlık tarafından yapılmış, Halikarnas Balıkcısı'nın 131. Doğum Günü etkinlikleri çerçevesinde Bodrum Belediyesi tarafından açılışı 2021'de yapılmıştır (<https://www.bodrum.bel.tr/haber.php?id=8506>).
- 25 Evrensel Tasarım İlkeleri (Universal Design Principles), 1970li yıllardan itibaren gündemde olan ve 1997'de kurumsallaşan; yedi ilkeden oluşan önemli bir tasarım rehberidir (<https://universaldesign.ie/about-universal-design/the-7-principles>).

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale, orijinal veriler temelinde hazırlanmış özgün bir araştırma makalesidir. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olup başka bir yere yayımlanmak üzere gönderilmemiştir. Yazarlar, araştırma sürecinde etik ilkelere ve kurallara uymuştur.

Yazarların katkı düzeyleri: Birinci yazar %60, ikinci yazar %40

Etik komite onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Finansal destek: Bu araştırma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çıkar çatışması: Bu çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Research and publication ethics statement: This article constitutes an original research paper based on original data. It has neither been published previously nor submitted for publication elsewhere. The authors have adhered to ethical principles and guidelines throughout the research process.

Authors' contributions: First author %60, second author %40.

Ethics committee approval: Ethical committee approval is not required for this study.

Financial support: No financial support was obtained for this research.

Conflict of interest: There are no potential conflicts of interest related to this study

Kaynakça

- Anter, Y. (2021). *Halikarnas Balıkcısı için UNESCO'ya başvurulacak*. Anter Haber. <https://anterhaber.com/halikarnas-balikcisi-nin-heykeli-dikildi-anilmasi-icin-unesco-ya-basvuruldu/111709/>
- Arapoğlu, F. (2019). Disiplinlerarası sanat bağlamında mekânsal iletişim. *Aurum Journal of Social Sciences*, 4(1), 27-54.
- Atılğan, Z ve Çoban, C. (der) (2019). *Cevat Şakir "Bodrum'un Mavi Merhabası"*, Bodrum Belediyesi Yayınları.
- Bilgili, S. (2020). *Bodrumlulardan 'Halikarnas Balıkcısı'nın evinin köfteciden müzeye döndürülmesi için belediyeye çağrı*. T24. <https://t24.com.tr/haber/bodrumlulardan-halikarnas-balikcisi-nin-evi-nin-kofteciden-muzeye-dondurulmesi-icin-belediyeye-cagri,903739>
- Bodrum Belediyesi (2022). *Eski Bodrum fotoğrafları*. https://bodrum.bel.tr/eski_bodrum
- Bodrum Ekspres (2021). *Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir Kabaağaçlı Doğum Gününde Anılıyor*. <https://www.bodrumekspres.com/kultur-sanat/halikarnas-balikcisi-cevat-sakir-kabaagaccli-dogum-gununde-aniliyor.html>
- Bodrum Belediyesi Yayın Kurulu (2021). *Halikarnasos'tan Bodrum'a iz bırakanlar*. Bodrum Belediyesi Yayınları, 192-213.
- Bodrum Belediyesi (2023). *Halikarnas Balıkcısı Bodrum Belgeliği ve Kafeteryası Açılıyor*. <https://www.bodrum.bel.tr/haber.php?id=9153>
- Bodrum Deniz Müzesi (2022). *Cevat Şakir Kabaağaçlı*. <https://bodrumdenizmuzesi.org/cevat-sakir-kabaagaccli>
- Cumhuriyet (2021). *Bodrum'da 'Halikarnas Balıkcısı Seyir Terası' açıldı*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bodrumda-halikarnas-balikcisi-seyir-terasi-acildi-1806053>
- Erdoğan, M. ve Cambazoğlu, S. (2021). *Akdeniz'in ebedi genci Halikarnas Balıkcısı*, Bodrum Deniz Müzesi Yayınları.
- Gür, R. (2002). *Bodrum 1930-1980*. Celsus Yayıncılık.
- Henry, S. (2018). Beyond interdisciplinary theory: Revisiting William H. Newell's Integrative Theory from a Critical Realist Perspective. *Issues in Interdisciplinary Studies*. 36(2), 66-107.
- İnci, S., ve Kaya, V. H. (2022). Eğitimde multidisipliner, disiplinlerarası ve transdisipliner kavramları. *Journal of National Education*, 51(235).
- Kabaağaçlı, C. Ş. (1981). *Mavi Sürgün, Halikarnas Balıkcısı Tüm Eserleri-3*, Bilgi Yayınevi.
- Keleş, R. (2005). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.

- Kent TV (2014). *Bodrum'un 150 Yıllık Tarihi Kütüphanesi*. <https://kenttv.net/bodrumun-150-yillik-tarihi-kutuphanesi>
- Laverius, A., Dewayani, E. (2020). Website application for visualizing intangible cultural heritage integrated with google maps: Case study in balai pelestarian nilai budaya jawa barat. *In IOP c onference series: Materials science and engineering*, 852 (1), 012162) IOP Publishing.
- Leonard N., Ambrose, G. (2012). *Idea Generation*. AVA Publishing.
- Mansur Coşar, F. (2015). *Ege'de Bir Kasaba: Bodrum*, Deniz Ticaret Odası Bodrum Şubesi, Bodrum Kitapları Dizisi 1.
- Metafor Filmcilik (2015). *Anadolu'nun Avukatı, Halikarnas Balıkçısı Belgeseli, Bölüm II*. (Video). Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Y6TbP6WdDQs>
- Orman, H. (2018). *Cevat Şakir'in Bodrum'u*, Bilgi Yayınevi.
- Özbay, A. (2022). Bodrum Ellerimizden Kayıp Gidiyor, 11.04.2022. <https://bi-ozet.com/2022/04/11/ayin-yorumu-asli-ozbay-bodrum-ellerimizden-kayip-gidiyor/> (Erişim Tarihi: 18.04.2022)
- Sevilla, J., Casanova-Salas, P., Samper, J. J., & Portalés, C. (2022). SeMap: A project on semantisation and visualisation of cultural heritage data. *Proceedings of the 11th Euro American Conference on Telematics and Information Systems*.
- Sinan'a Saygı (2006). *Sinan'ın Ayakta Kalan Eserleri*. <https://sinanasaygi.org/icerik.asp?ID=26>
- Songür Dağ, E. (2016) Halikarnas Balıkçısı ve resimlemeleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (18), 147-166.
- Şakar, H. Y. (2020). *Mazimdeki Bodrum ve Bodrumlular*. Bodrum Belediyesi Kültür Yayınları.
- Taner S. ve Tezcan R. (2019). *Halikarnas Balıkçısı'nın mirası*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Taşcıoğlu, M. (2013). Kartografiden günümüz harita tasarımına yeryüzünün kağıttaki grafik yansıması. *Art-E Sanat Dergisi*, 6(12), 1-24.
- TDK (Türk Dil Kurumu) Sözlüğü (2023). *Miras*. <https://sozluk.gov.tr>
- Teslenok, K. S., Teslenok, S. A., Tereshkin, I. P. ve Dimitriev, P. S. (2021). Turist rotalarının kartografik görselleştirilmesi için google hizmetini (haritalarım) kullanma imkânı. Bölgelerin Sürdürülebilir Gelişimini Sağlayan Coğrafi Bilgi, 379.
- Tuzlacı, E. (2003). *Bodrum Yarımadası'nın çiçekleri ve yararlı bitkileri*. Celsus Yayıncılık.
- Yücel, H. (2019). Arşipel'den Ege'den merhaba. *Bodrum Gündem Dergisi*, 14,131.
- Yücel Besim, D., Akata, E. T. (2007). Determining hans in Bodrum, functional changes, and a proposal (Bildiri sunumu). International Hans and Caravanserai Symposium, 29-30 November 2007, Antalya, 221-229.
- Yücel Besim, D. (2010). An analytical research on reading and determination of original urban spaces: Bodrum Türkkuyusu district. I. International Graduate Research Symposium on the Built Environment, 1, Ankara, 191-196.
- Yücel Besim, D. (2013a). *Halikarnas Balıkçısı ve Bodrum Kenti'ne katkıları* (Bildiri sunumu). Ulusal Halikarnas Balıkçısı Sempozyumu, Bodrum, 85-96.
- Yücel Besim, D. (2013b). Bodrum Eski Belediye Binası. *Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları* (Bildiri sunumu). DOCOMOMO-TR IX. Proje Sunum ve Sergisi, 153.
- Yücel Besim, D. (2019). *Bodrum'da pansiyonculuk ve turizm ile başlayan yapısal değişiklikler* (Bildiri sunumu). XI. Uluslararası Sinan Sempozyumu, 11-12 Nisan 2019, Trakya Üniversitesi, Edirne, 365-378.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).